

Karriereveiledning og karriereperspektiv

Rådgiverseminar

2.-3.november 2026

Karriereveiledning og karriereperspektiv

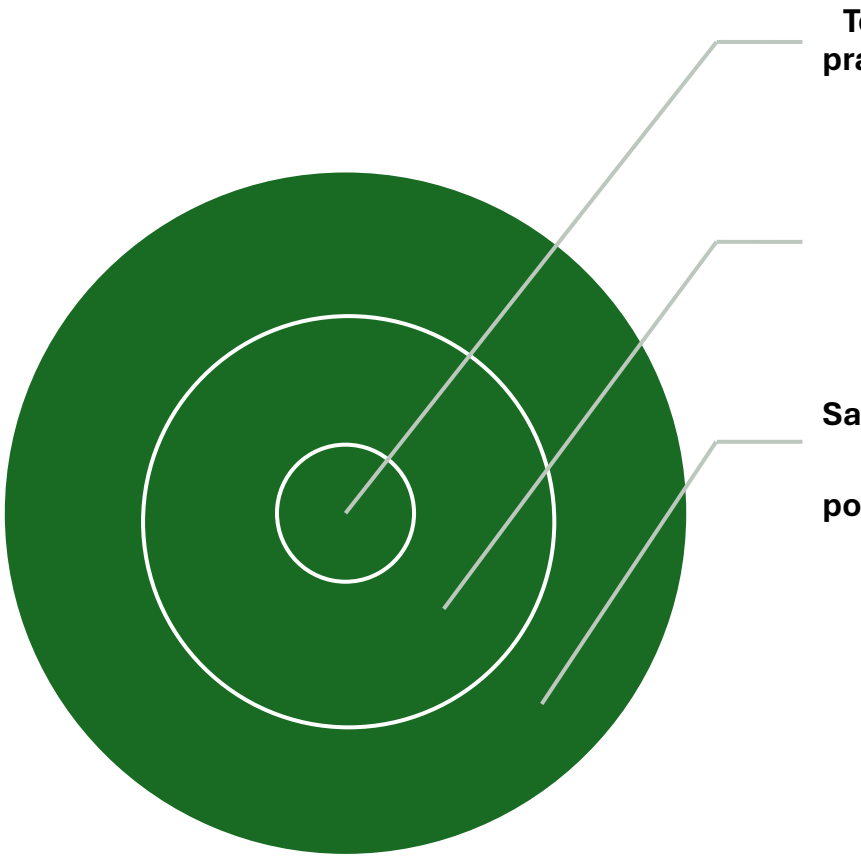
Fra Parsons til Krumboltz – Hvilke teorier har vi og hvordan kan de komme til uttrykk i vår profesjon?

Karriereteoretiske antakelser

- 1. I ⟶ H Faktorer i/hos individet forklarer handlingen/valget
- 2. M ⟶ H Faktorer i/ved miljøet forklarer handlingen/valget
- 3. I + M ⟶ H Samspillet mellom individuelle og miljømessige faktorer forklarer handlingen/valget.
- 4. I ⟷ M ⟷ H Ingen enkeltstående eller samvirkende faktorer kan alene forklare handlingen/valget.

Karriereveiledning og karriereperspektiv på ulike nivåer

en bakgrunnsforståelse for utvikling av karriereveiledningsfeltet og teorier.

Et utvalg av karriereteorier/perspektiver

m. bl.a. inspirasjon fra Kirsten Marie Dalene

Paradigme /Samfunnsperiode	Fokus	Karriereteorier
Karriereveiledning med fokus på matching Industrisamfunnet	Psykometri Rådgivning Tilpasning Rett person på rett plass	**Parsons: Choosing a vocation** **Holland: RIASEC-modellen** Dawis og Lofquist: Individual-differences model Leung: The big five career theories
Karriereveiledning med fokus på utvikling og læring Velferdssamfunnet Økt fokus på utdanning	Livsroller Læring Kompetanse	**Super: Karriereutviklingsteori** Deci & Ryan: Selvbestemmelsesteori Peterson, Sampson, Reardon & Lenz: CIP-teorien Brown & Lent: Sosialkognitiv karrierteori (SCCT) Krumboltz: Sosial læringsteori **Watts & Law: DOTS-modellen** Career Management Skills (CMS) / Karrierekompetanser
Karriereveiledning med fokus på samkonstruksjon Kunnskapssamfunnet	Mening Usikkerhet Narrativer	**Peavy: Sosiodynamisk veiledning** Cochran: Narrativ veiledning Savickas: Karrierekonstruksjonsteori Lengelle: Career writing Amundson, Niles & Yoon: Hope-action theory Krumboltz: Happenstance theory Gelatt: Positive uncertainty Dik, Steger & Autin: Moderne kallsforståelse
Karriereveiledning med fokus på individ og samfunn og verdiorientering Kompetansesamfunnet Usikkerhet, dekonstruksjon, uroligheter/krig	Sosial rettferdighet Bærekraft Kontekstuelle og samfunnsmessige forhold	Sosial rettferdighet (f. eks. Hooley et al., 2018) **McMahon & Patton: Systemteori** **IKIGAI** Sosial rettferdighet Bærekraft/Green guidance

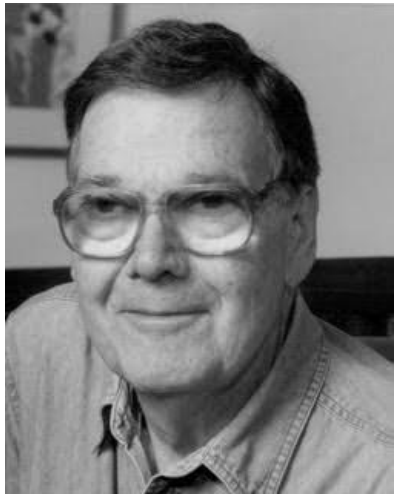
Noen utvalgte teorier

Frank Parson (1854 – 1908) og den progressive bevegelse

He was a consistent opponent of that individualism which pits men against each other in the struggle for existence, and an earnest advocate of that individuality that fits men for useful membership in the social body, and so draws them together in mutual fellowship and service. (B.O.Flower, 1914)

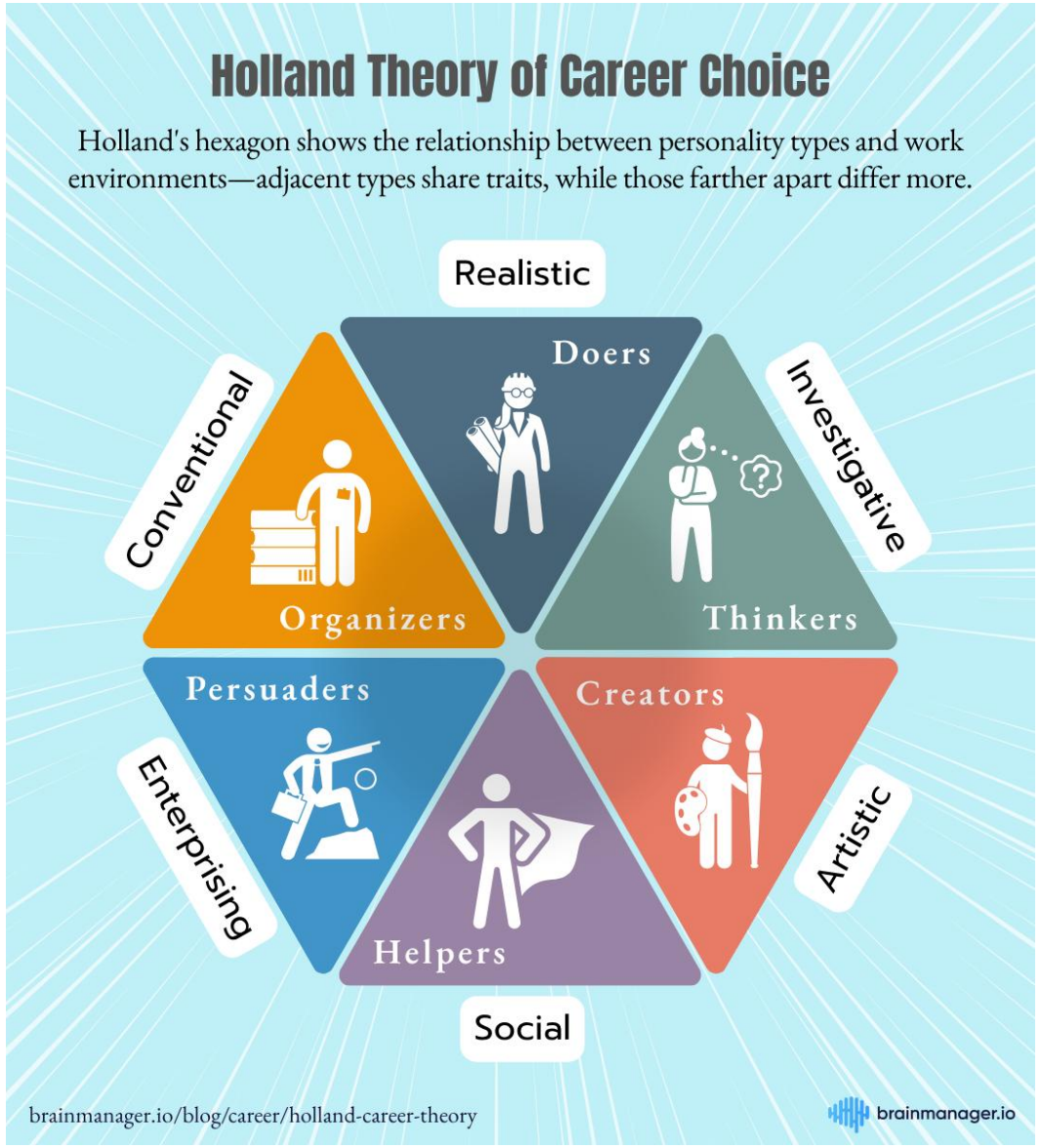
Kunnskap om seg selv – kunnskap om arbeidsmarkedet – sannferdig resonnering

John Hollands karriere-teori

John Hollands karriereteori, også kjent som **RIASEC-modellen**, er en av verdens mest brukte teorier for yrkesvalg og karriereveiledning. Den ble utviklet av den amerikanske psykologen John L. Holland i 1959. Kjerneideen er en **matchingteori**: Mennesker trives best, presterer bedre og oppnår høyere jobbtilfredshet når deres **personlighet og interesser matcher arbeidsmiljøet**.

John Hollands heksagon

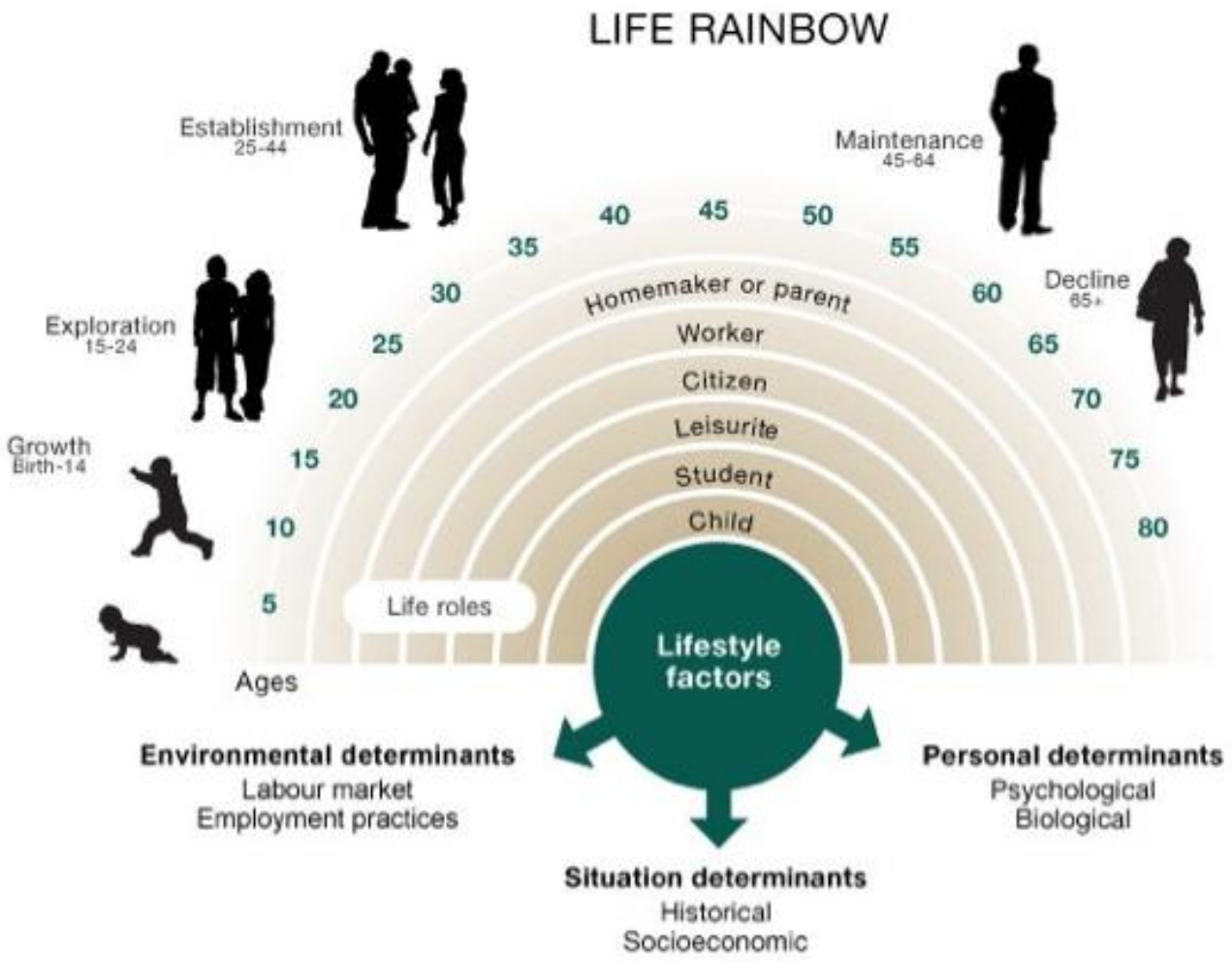
https://veilederforum.no/artikler/teori/matchingteori-og-riasec-kartet-som-ikke-lenger-stemmer-med-terrenget

Hva skjedde for 75 år siden?

Donald Edwin Super

Donald Supers livsløpsteori

Var Donald Super forut for tiden med fokus på livslang veiledning

- Jeg spurte: Var Donald Super forut for sin tid? AI svarte:

Ja, Donald Super var absolutt forut for sin tid og la selve fundamentet for det vi i dag kaller livslang karriereveiledning. Da han begynte å publisere arbeidene sine tidlig på 1950-tallet, brøt han radikalt med datidens rådende tankegang. På den tiden ble karrierevalg sett på som en engangshendelse – en "matching" der man testet en persons evner og interesser én gang, fant et passende yrke, og anså saken som løst.

En epokegjørende endring

Karrierevalg

Livslang læring/Livslang veiledning

Livslang læring ble lansert som et politisk konsept på 1970-tallet, men fikk sitt store nasjonale gjennombrudd i Norge med Kompetansereformen i 1997. Livslang veiledning (karriereveiledning) ble for alvor satt på dagsorden i 2004 da Norge sluttet seg til EUs resolusjon for livslang veiledning.

https://doi.org/10.18261/uniped.45.2.2

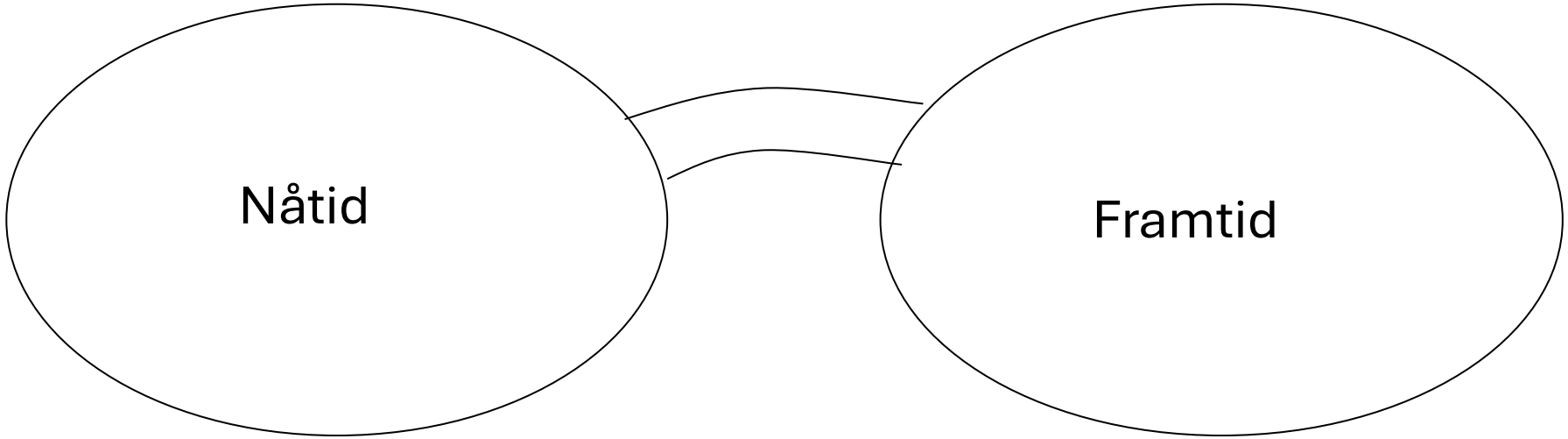
Watts& Law DOTS-teori

- Valgkompetanse (Decision learning)
- Mulighetsoppmerksomhet (Oppotunity awareness)
- Håndtere overgangsfaser (Transition learning)
- Selvinnsikt (Self awareness)

https://veilederforum.no/artikler/teori/karrierelaeringsteori

Bill Laws career learning cafe

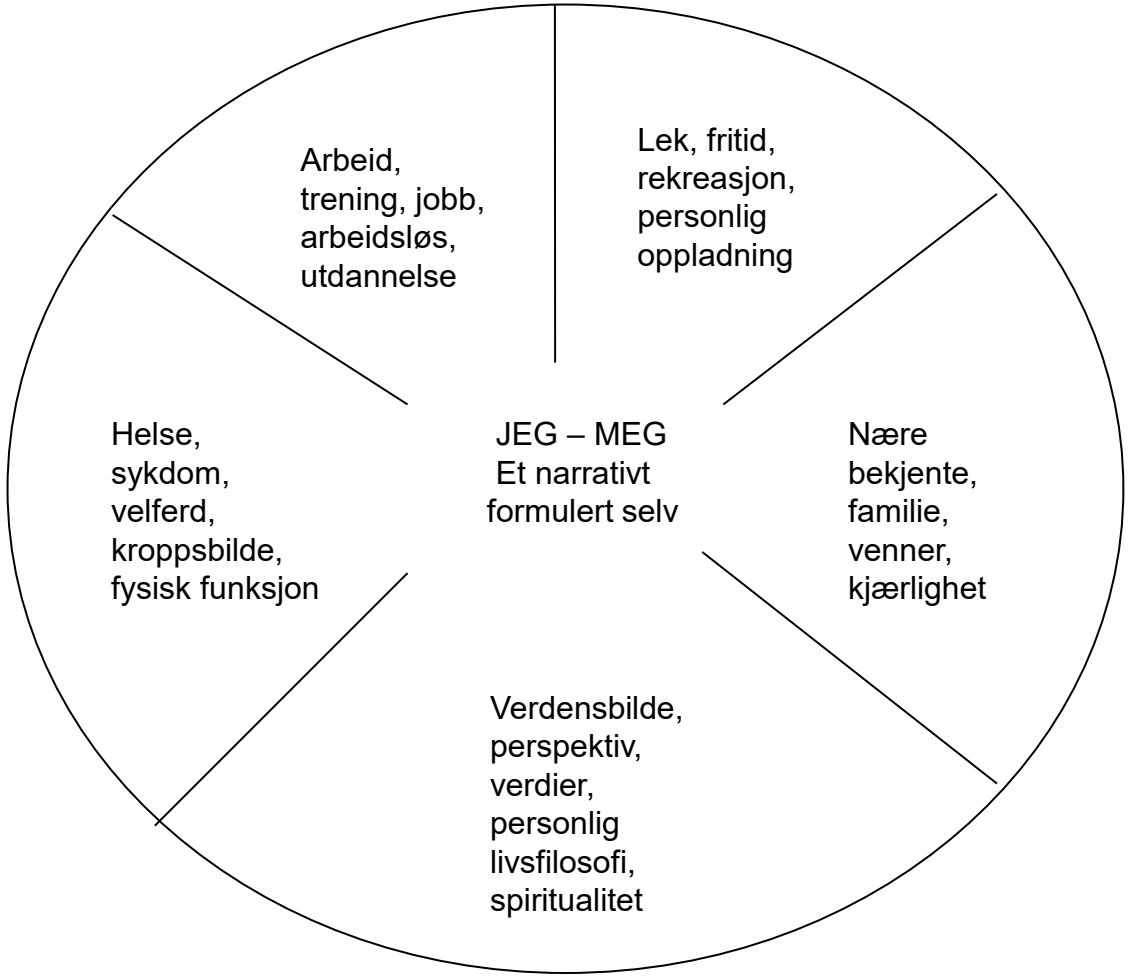
Peavy: Sosiodynamisk veiledning
Leveromskartlegging

https://veilederforum.no/artikler/teori/med-peavy-fant-jeg-teorigrunnlaget-mitt

Sektorer i leverommet

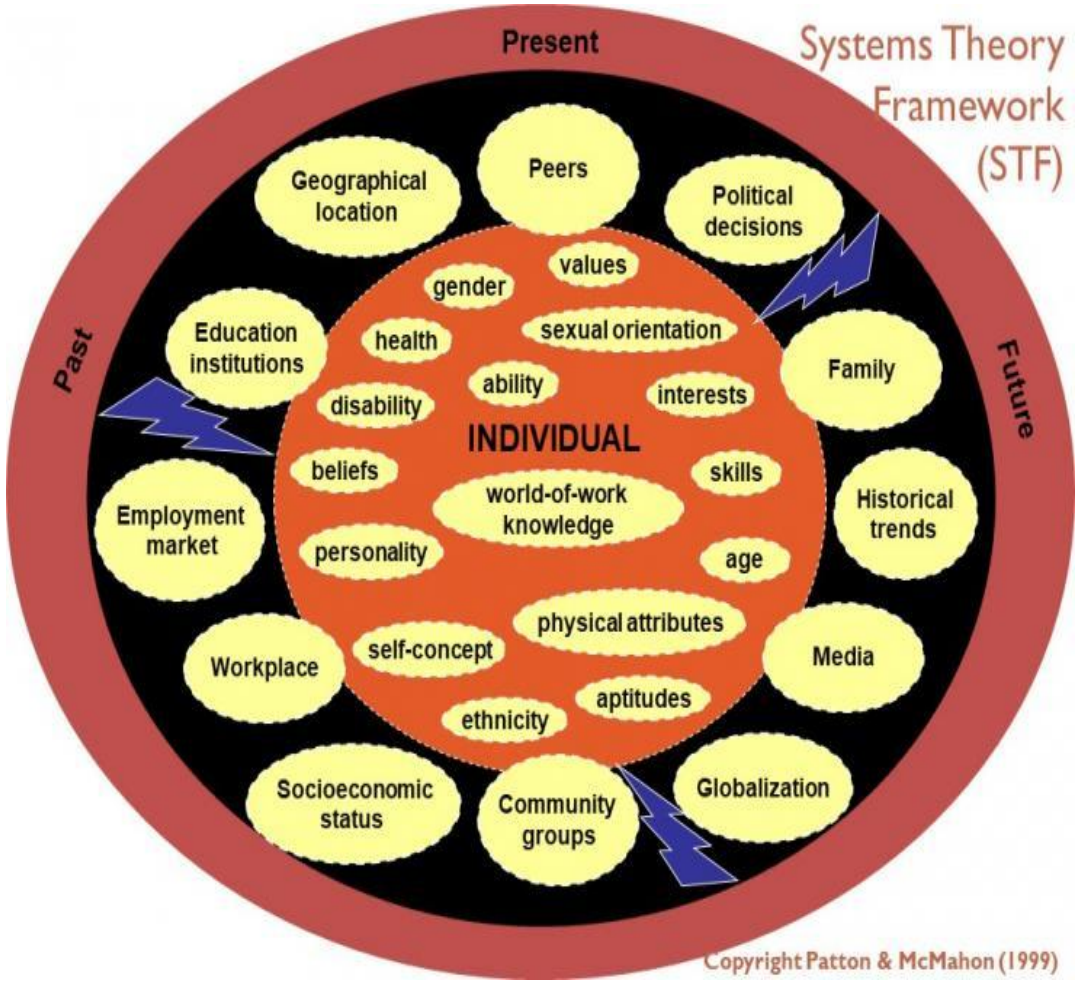
Sektorer i leverommet

Systems Theory Framework of Career Development

Individet og alle dets sosiale kategorier (i gult) angitt som påvirkninger.

På utsiden av det individuelle står det kontekstuelle systemet med overlappende påvirkninger. (De stiplede linjene betyr at det er gjentagende aktiviteter) der de er utsatt for gjensidig påvirkning.

Modellen inneholder også betydningen av endring over tid (Rødt) og tilfeldige begivenheter (blå lyn).

Modellen er opptatt av samspillet mellom delene av et system og helheten.

Hva kan teorier i karriereveiledning bidra med i praksis?

- Veiledningssamtalene kan bli mer strukturert
- Veiledningen kan bli mer profesjonell og målrettet
- Veiledningen kan oppleves mer forutsigbar og mindre tilfeldig
- Enklere å opprettholde en «rød tråd» i veiledningen
- Kan bidra til refleksjon og handling
- Kan gi veileder og veisøker en dypere forståelse av veisøker

Husk

Enhver teori er en forenkling av virkeligheten

Referanser

- Holland, J. L. (1959). A theory of vocational choice. *Journal of counseling psychology*, *6*(1), 35.
- Højdal, L. & Poulsen, L. (2007): *Karrierevalg Teorier om valg og valgprocesser*. SE/DK
- Law, B. (1999) Career-learning space - new-DOTS thinking for careers education, in British Journal of Guidance and Counselling, 27(1), 35-54.
- Parsons, F. (1909): *Choosing a vocation*. Houghton Mifflin Company. Boston N.Y.
- Patton & McMahon (2014): Career Development and Systems Theory. Connecting Theory and Practice 3rd edition. Sense Publisher Rotterdam/Boston/Taipei
- Peavy, R. Vance. "A sociodynamic perspective for counselling." *Australian Journal of Career Development* 9.1 (2000): 17-24.
- Super, D. (1981): *Approaches to occupational choice and career development*. I Watts m.fl.1981